KS. MARIAN BORZYSZKOWSKI

Studia Warmińskie
XXIX (1992)

III COLLOQUIA MEDIAEVALIA w BRANIEWIE i FROMBORKU

III Colloquia Mediaevalia odbyły się 14 i 15 września 1991 r. w Braniewie i we Fromborku. Tematem zasadniczym był człowiek w średniowieczu.

Colloquia rozpoczęły się od mszy św. inauguracyjnej odprawionej przez J.E. Księdza Biskupa Warmińskiego dr. Edmunda Piszcza w katedrze św. Katarzyny w Braniewie, który wygłosił również homilię. Obecnych powitał ks. biskup prof. dr hab. J. Wojtkowski, prezes Warmińskiego Instytutu Teologicznego Historyczno-Pastoralnego, który organizował kolejne Colloquia. Sesje naukowe odbywały się 14 września w klasztorze Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny w Braniewie, a 15 września w kapitularzu przy katedrze we Fromborku.

Pierwszy wykład wygłosił ks. dr hab. Alojzy Szorc na temat *Ludzie średniowiecznej Warmii.*

Na wstępie zwrócił uwagę na rolę Braniewa w średniowieczu, miasta hanzeatyckiego, ale zarazem ośrodka, skąd chrześcijaństwo zaczęło promieniować dalej na Warmię. Mówiąc o ludziach średniowiecznej Warmii, wymienił na wstępie ludność plemion pruskich, zamieszkujących Warmię. W średniowieczu było ich około 100–200 tys. Więcej uwagi poświęcił ks. dr hab. A. Szorc Krzyżakom, którzy znaczyli tutaj swoją obecność poprzez działalność skierowaną przeciw Prusom. Szerzej omówił mieszczaństwo warmińskie, osadnictwo i rozwój miast, prawa miejskie i samorządy. Na końcu scharakteryzował duchowieństwo, jego uposażenie, wewnętrzną strukturę ówczesnych parafii, z zaznaczeniem roli bractw i cechów.

Ks. prof. dr hab. Marian Borzyszkowski mówił na temat *Ludzie nauki ze średniowiecznej Warmii.*

Ks. prof. dr Stanisław Wielgus miał wykład na temat: *Teoria człowieka w dziełach teologów krakowskich z drugiej połowy XV w.*

Przedmiotem analiz była teoria człowieka podana w pismach Macieja z Łabiszyna († 1456) w Komentarzu do Ewangelii św. Jana oraz Stanisława z Zawady w Komentarzu do Księgi Rodzaju.

Komentarz Macieja z Łabiszyna jest eklektyczny. Są duże wpływy augustyńskie oraz zależności od Aleksandra z Halles. Według Macieja z Łabiszyna człowiek to mikrokosmos. Jest złączony ze światem, lecz jest od niego doskonalszy ze względu na życie intelektualne i wolną wolę. Człowiek istnieje od chwili poczęcia. Składa się z ciała i duszy, która stanowi o człowieczeństwie. Zadaniem duszy jest

doskonalenie ciała. Po zmartwychwstaniu ciało będzie udoskonalone. Związek duszy z ciałem wychodzi na dobre obojgu.

Komentarz Stanisława z Zawady jest zależny od Henryka z Hesji, ale są również wpływy Mikołaja z Liry, Pawła z Burgos i innych. Pzyjmowane rozwiązania są pochodzenia arystotelesowskiego i augustyńskiego. Człowiek jest złożony z duszy i uformowanego ciała. Jest pojmowany jako całość. Dusza rozumna mieści się w całym ciele. W porządku godności dusza zajmuje miejsce po aniołach. Ze względu na duszę człowiek jest podobny do Boga.

Wykład ukazał się drukiem na łamach *Bochumer Studien* 1991.

Prof. dr Mieczysław Markowski nadesłał tekst wykładu: *Doktryna „homo felicitabilis" na tle późnośredniowiecznych tendencji filozoficznych.* W jego zastępstwie wykład odczytała pani Anna Kozłowska.

Kolejne wykłady wygłosili:

Prof. dr Alicja Karłowska-Kamzowa: *Odpowiedzialność indywidualna na sądzie ostatecznym — w sztuce Kościoła łacińskiego od XII do XV wieku.*

Ks. Biskup prof. dr hab. Julian Wojtkowski: *Pierwiastek ludzki w Kościele w świetle „Epistola de miseria curatorum" (GW 9342–9366).*

Mgr Anna Kozłowska: *Średniowieczne traktaty „De natura corporis homini".*

Prof. dr Brygida Kürbis: *Człowiek w nauczaniu wczesnego średniowiecza na przykładzie rękopisu z Wessobrunn.*

Rękopis z klasztoru z Wessobrunn w Bawarii pochodzi z przełomu VIII–IX w. i powstał prawdopodobnie w skryptorium przy klasztorze św. Afry w Augsburgu. Zasłynął tym, że zawiera najstarszy tekst modlitewny w języku starogórnoniemieckim: *De poeta; Dat gafregin ih mit firahin.* Modlitwa ta zawiera chrześcijańską naukę o stworzeniu świata, odmienną od wierzeń germańskich. Ponadto sporo w tym rękopisie fragmentów różnych tekstów, m.in. o Ziemi Świętej, o kapłaństwie, na temat Apokalipsy i o darach Ducha św., z pism Izydora z Sewilli w postaci nauki o człowieku z uwzględnieniem programu moralnego, różnych wiadomości szkolnych, nauk biblijnych. Najwięcej było tekstów katechetycznych, m.in. wyznanie wiary, przykazania Boże, wykazy cnót i grzechów. Na uwagę zasługują teksty o starannym przygotowaniu duchownych do głoszenia Ewangelii. Rękopis był pisany pismem prekarolińskim i po łacinie. Autorów należałoby szukać w kręgu iroszkockich nauczycieli — misjonarzy oraz ich bawarskich uczniów. Całość robi wrażenie podręcznika katechetycznego, wykorzystywanego do chrystianizacji Bawarów.

Tekst wykładu pod tytułem: *Nauczanie maluczkich? O przesłaniu rękopisu z Wessobrunn (Clm 220530)* ukazał się drukiem w książce: *Biedni i bogaci. Studia z dziejów społeczeństwa i kultury,* ofiarowane Bronisławowi Geremkowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin, Warszawa 1992, s. 213–221.

Drugi dzień Colloquia Mediaevalia rozpoczął się mszą św. za zmarłych mediewistów polskich, odprawianą przez Biskupa Juliana Wojtkowskiego, z homilią, w Warmińskiej Bazylice Katedralnej we Fromborku. Po mszy św. zwiedzono katedrę oraz kościół św. Anny, w którym znajduje się średniowieczna polichromia Sądu Ostatecznego.

Na program drugiego dnia złożyły się wykłady:

Ks. prof. dr Jerzy Wolny: *Sytuacja człowieka: nędza — dobrobyt i implikacje moralno-społeczne XIII wieku w świetle kazań Peregryna z Opola.*

Peregryn z okolic Opola żył w latach 1260–1333. Pozostawił po sobie zbiory kazań. Podkreśla pokorę w życiu świętych i jej znaczenie dla ubóstwa. Święci posiadają zrozumienie dla nędzy, ubóstwa i biedy. Przez biednych Peregryn rozumie ubogich, chorych, poniżonych, kalekich, opuszczonych, gości, wdowy, sieroty, pustelników. Do środków łagodzących ubóstwo zalicza: jałmużnę, miłość i gościnność. Natomiast bogactwo, pycha i wyniosłość, prowadzą do zatracania. Przewodnikiem na tej drodze jest szatan, ożeniony z niegodziwością, którego córkami są m.in. symonia, chciwość, rozpusta. Bogactwu towarzyszą zło, upadek. Bogacze są niechętni do słuchania kazań.

Kazania Peregryna zawierają popularne ujęcie ubóstwa i bogactwa. Brak w nich uzasadnienia teologicznego. Peregryn ogranicza się do podawania przykładów. Nie wzywa do zmiany, lecz zachęca do modlitwy i znoszenia sytuacji. Daje się jednak zauważyć tęsknotę za ideałem.

Prof. dr Władysław Kuraszkiewicz — dr Zdzisława Krążyńska: *Człowiek. Rozwój znaczeń: etymologicznego, przenośnego i frazeologicznego.*

Mgr Edward Skibiński: *Człowiek jako społeczność i człowiek poza społecznością w „Kronice Polskiej" Mistrza Wincentego.*

Mgr Danuta Zydorek: *Człowiek w obliczu śmierci.*

W powyższym komunikacie omówiono ujęcie śmierci w kronikach Galla Anonima, Wincentego Kadłubka i Janka z Czarnkowa.

Po obiedzie uczestnicy wyjechali do Malborka, gdzie zwiedzali zamek krzyżacki.

III. COLLOQUIA MEDIAEVALIA IN BRANIEWO (BRAUNSBERG) UND FROMBORK (FRAUENBURG)

ZUSAMMENFASSUNG

Am 14. und 15. September 1991 haben in Braniewo (Braunsberg) und Frombork (Frauenburg) die III. Colloquia Mediaevalia stattgefunden. Sie wurden von dem Ermländischen, Theologischen in Olsztyn (Allenstein) organisiert. Hauptthema der Tagung war der Mensch im Mittelalter. Während dieser III. Colloquia Mediaevalia wurden folgende Vorträge gehalten:

A. Szorc: *Menschen in Ermland.*

M. Borzyszkowski: *Wissenschaftler im mittelalterlichen Ermland.*

S. Wielgus: *Die Menschentheorie in den Werken der Krakauer Theologen aus der 2. Hälfte des 15. Jahrhundert.*

M. Markowski: *Die Doktrin des „homo felicitabilis" in der Philosophie des späten Mittelalters.*

A. Karłowska-Kamzowa: *Die individuelle Verantwortung auf dem Jüngsten Gericht in der Kunst der lateinischen Kirche von dem 12. bis zum 15. Jahrhundert.*

J. Wojtkowski: *Das menschliche Element in der Kirche im Lichte der „Epistula de miseria curatorum" (GW 9342–9366).*

A. Kozłowska: *Die mittelalterliche Werken „De natura corporis humanii".*

B. Kürbis: *Der Mensch in der frühmittelalterlichen Belehrung am Beispiel der Handschrift von Wessobrunn.*

J. Wolny: *Die Lage des Menschen: Elend — Wohlstand und moral- gesellschaftliche Implikationen im 13. Jahrhundert im Lichte der Predigten Peregrinus von Oppeln.*

W. Kuraszkiewicz, Z. Krążyńska: *Der Mensch und seine etymologische, umgängliche, metaphorische und phraseologische Bedeutung.*

E. Skibiński: *Der Mensch als Gemeinschaft und der Mensch außerhalb der Gemeinschaft in der „Polnischen Chronik" des Meisters Vinzenz.*

D. Zydorek: *Der Mensch im Angesicht des Todes.*